

Ugdyti saikingume ir susivaldyme (I)

„Turėkite drąsos savo vaikus ugdyti susivaldyme“, susirinkimo su šeimomis metu pasakė šv. Josemaría, „kitaip nieko jiems neperduosite“. Šią dorybę aptarsime naujoje šeimyninių temų serijoje.

2019-07-25

Kai tėvai, atsižvelgdami į ugdymo procesą, netenkina vaikų norų, galima tikėtis, kad jie paklaus: kodėl neturėtų sekti mados, kodėl turi valgyti kažką, kas jiems nėra skanu

arba kas turėtų juos sulaikyti nuo daugiavalandinio naršymo internete ar žaidimo kompiuteriniais žaidimais? Galimas daiktas, kad spontaniškai atsakysime: „nes tam neturime pinigų“ arba „nes dar neatlikai savo pareigų“. Geriausiu atveju: „nes kitaip tapsi išlepintu padauža“.

Tokie atsakymai tam tikrame lygyje yra pateisinami ir padeda mums, bent jau tai akimirksniui, išvengti vaidų. Vis dėlto, jie gali netyčia užstoti susivaldymo dorybės grožį ir sukurti tokį efektą, kad atsakysime vaikams visko, kas jiems patinka.

Susivaldymas, kaip ir kitos dorybės, yra labai teigiama. Ji įgalina žmogų būti savęs viešpačiu, sutvarko jausmų, ilgesio ir norų, o taip pat giliausius savojo „aš“ troškimų pasaulį; dar daugiau – leidžia mums protingai elgtis su materialiomis gėrybėmis ir siekti didžiausio

gėrio[1]. Galime teigti, atsižvelgdami į šv. Tomo Akviniečio mokymą, kad susivaldymas yra tiek juslinio tiek dvasinio gyvenimo pagrindas[2]. Atidžiai studijuodami Kalno pamokslą, ne veltui galime pastebėti, kad beveik visi palaiminimai yra susiję su susivaldymo dorybe. Be šios dorybės negalima pažinti Dievo, nei patirti paguodos, nei paveldėti dangų ar žemę, nei kantriai iškęsti neteisingumą[3]. Susivaldymas žmogaus energiją nukreipia taip, kad pasiektų likusias dorybes.

Savęs valdymas

Krikščionybė neapsiriboja iki teigimo, kad malonumas yra „leidžiamas“. Jis yra suvokiamas kaip kažkas daugiau negu tiesiog paprastas gėris, daugiau negu mūsų natūralių polinkių paveikimas, kadangi tai pats Dievas nustatė tokią tvarką. Toks požiūris vis dėlto neabejotinai yra susijęs su gimtosios

nuodėmės įsisąmoninimu, kuri aistras atvedė į netvarką. Visi labai gerai suprantame, kodėl šv. Paulius teigia: „*darau blogį, kurio nenoriu*“[4]. Tai panašu į tai, lyg padarius gimtąją nuodėmę žmogaus širdyje liko pasėtas blogis ir nuodėmė tokiu būdu, kad atrodo yra būtina gintis nuo savęs paties. Taigi susivaldymo uždaviniu yra ginti vidinę tvarką ir nuolat kreipti žmogų į gerį.

Vienas iš pirmųjų „Kelio“ punktų padeda rasti tinkamą vietą susivaldymo dorybei moterų ir vyrų gyvenimuose: „***Pratinkis sakyti „ne***“[5]. Šv. Josemaría taip išaiškino savo nuodėmklausiui šio punkto prasmę: „***Ambicijoms, julsėms yra lengviau sakyti „taip***“[6]. ***Taip pat aiškino: „Kai sakome „taip“, viskas yra vaikiškai lengva. Tačiau kai turime pasakyti „ne“, prieiname kovą. Kartais ta kova nesibaigia***

pergale, bet pralaimėjimu. Todėl turime įprasti sakyti „ne“, kad laimėtume kovą. Iš vidinės pergalės kyla širdies ramybė bei ramybė, kurią atnešame į šeimą, į draugiją, ir kurią nešame į pasaulį“ [7].

Gebėjimas sakyti „ne“ dažnai veda į vidinę pergalę, kuri yra ramybės šaltinis. „Ne“ sakymas remiasi priešinimusi viskam, kas mus toлина nuo Dievo: savojo aš tuštybei bei netvarkingoms aistroms. Tai yra vienintelis kelias į laisvę. Ir tai yra būdas, kaip atrasti save pasaulyje.

Jei kas nors nuolatos sako „taip“ viskam, kas jį supa ir patraukia, tam tikra prasme praranda savo asmenybę, tampa „anonimu“. Tai tėra marionetė, valdoma kažkieno kito. Galimas dalykas, kad pažįstame tokius žmones, kurie nesugeba pasipriešinti norams ir aplinkos pagundoms. Tai yra vergaujantys

žmonės, kuriems pasirengimas tarnauti tėra charakterio silpnybė arba veidmainystė. Tačiau visada tai yra tie žmonės, kurie nenori sau komplikuoti gyvenimo nuoširdžiu „ne“.

Tas, kas viskam sako „taip“, parodo, jog iš esmės niekas išskyrus jį patį nėra svarbu. Priešingai tas, kas žino, kad širdyje neša lobį[8], kovoja su viskuo, kas tam prieštarauja. Todėl kai kurių dalykų atžvilgiu sakymas „ne“ pirmiausia reiškia visišką ir vienareikšmį kitų dalykų palaikymą, konkretų realų apsisprendimą ir jo demonstravimą visa savo vertybių esybe, gyvenimo būdu ir elgesiu kitų atžvilgiu. Tai reiškia charakterio ugdymo valią, kovojimą dėl to, kas iš tikrųjų vertinama ir to paliudijimą savo elgesiu.

Su subalansuotais žmonėmis ar daiktais siejame tokias savybes kaip pavyzdžiui, ištvermė. *Susivaldymas*

reiškia būti viešpačiu pačiam sau. Šią savybę pasiekiame, kai suvokiame, kad „ne viskas, ko nori mūsų kūnas ir siela, turi būti beatodairiškai tenkinama. Ne viską, ką būtų galima padaryti, reikia daryti. Lengviausia paklusti vadinamiesiems prigimtiniam impulsams; bet tokio kelio gale laukia liūdesys ir vienatvė.“[9]

Galų gale, žmogus yra priklausomas nuo nuotaikų, kurias jame sukelia aplinka. Vis dėlto, tuose trumpalaikiuose ir netikruose sukrėtimuose jam trūksta laimės pojūčių, kurie jį pasotintų. Taip yra būtent todėl, kad jie praeina. Kas negyvena susivaldymu, negali atrasti ramybės, įsitraukia čia ir ten, yra nestabilus ir nuolatos ieško. O tai veda į tikrą pabėgimą nuo savęs paties. Ir lieka nelaimingu žmogumi, visuomet nepatenkintu tuo, ką neša kiekvieną gyvenimo akimirką, taip,

lyg turėtų nuolatos patirti naujų emocijų.

Nedidelių sunkumų akivaizdoje labiau matosi žmogaus polinkis į nuodėmę nei į susivaldymą. Kaip teigia Apaštalas, *„jie surambėjo ir pasidavė juslingumui, godžiai ieškodami visokių netyrų pasitenkinimų“*[10]. Nesusivaldęs žmogus atrodo lyg praradęs savikontrolę, todėl, kad nuolatos ir visiškai yra užsiėmęs naujų stimulų paieškomis. Susivaldymas, priešingai, atneša turtingų vaisių: pirmiausia, susitvardymą ir ramybę. Neužgesina aistrų ir neprieštarauja joms, tačiau padaro, kad žmogus yra savęs viešpats. Taika yra *„ramybe tvarkingume“*[11]. Ji yra tik toje širdyje, kuri pasitiki savimi ir yra pasiruošusi atiduoti save dovanai.

Saikingumas ir susivaldymas

Kaip galime mokytis saikingumo dorybės? Šv. Josemaría dažnai

grįždavo prie šio klausimo, pirmiausia pabrėždamas du dalykus: ugdytas reikalauja jėgų ir gero pavyzdžio, o taip pat skatinti laisvę. Todėl tėvai turėtų savo vaikus mokyti **„gyventi susivaldžius, šiek tiek spartietišškai, t. y., krikščioniškai. Tai yra sunku, tačiau reikia būti stipriems! Turėkite drąsos ugdyti savo vaikus saikingume, priešingu atveju, nieko nepasieksite“**[12].

Iš šių žodžių išryškėja, kokią didelę reikšmę turi saikingumas. Vis dėlto gali stebinti tai, kad šv. Josemaría laikosi nuomonės, kad spartietiškas gyvenimas yra krikščioniško gyvenimo sinonimas. Ir atvirkščiai: kad krikščioniškas reiškia spartietišką. Šio paradokso sprendimas gali būti toks, kad spartietiškas gyvenimo būdas reikalauja daug drąsos – o tai yra susiję su tvirtumo dorybe.

Derėtų šioje vietoje vėlgi atskirti dvi drąsumo dorybės reikšmes: pirmiausia, reikia pačiam būti narsiam, kad galėtum gyventi spartietišškai, t. y., krikščioniškai. Todėl tas, kas neturi, negali duoti. Ir tai turi tuo didesnę reikšmę, jei mums kyla abejonių, ar ugdant susivaldyme yra svarbus pavyzdys ir asmeninė patirtis. Būtent todėl, kad eina kalba apie dorybę, kuri pasireiškia per atsižadėjimą ir atitrūkimą, yra svarbu, kad tas, kas taip nori ugdyti galėtų matyti, kokią įtaką turi jo pavyzdys.

Jeigu tėvai, gyvenantys susivaldžiusiai ir kukliai iš tiesų yra patenkinti ir kupini vidinės ramybės, tas paskatina vaikus gyventi taip, kaip jie. Lengviausiu ir natūraliausiu šios dorybės mokymu šeimoje būdu yra mokyti pirmiausia, kai vaikai dar yra maži. Kai mato, kad tėvai savo valia sugeba atsisakyti kažko, kam turi silpnumą arba, dėl šeimos gėrio,

truputi padeda vaikams namų ruošoje, mauda, maitina arba žaidžia su mažyliais, atsisakydami savo malonumų ir laisvo laiko, vaikai supras ir prisitaikys sau šių veiksmų prasmę. Ir pastebės jų įtaką aplinkai, vyraujančiai namuose.

Tam, kad atskleistume susivaldymo dorybę kaip teigiamą ir trokštamą gyvenimo būdą, taip pat reikia ir drąsos. Kai patys tėvai gyvena kukliai, tikrai, yra daug lengviau parodyti šį gyvenimo būdą vaikams iš teigiamos pusės. Be abejo, tėvai gali turėti abejonių, ar primesdami vaikams savo gyvenimo būdą neapriboja teisėtos vaikų laisvės. Be to, tėvai gali svarstyti, ar apskritai yra prasmės reikalauti ko nors iš vaikų ar liepti jiems ką nors, ko vaikai nepriima arba nenori. Ar net kai tėvai pasipriešina vaikų įnoriams – ar tai nepadarys žalos jų psichikai (ypač tuomet, kai mato, kaip tie įnoriai yra tenkinami draugų

šeimose)? Ar jie nepradės jaustis diskriminuojami, lyginant su draugais? Arba dar blogiau, ar neatsitiks taip, kad vaikai nutols nuo tėvų ar apskritai nebebus su jais nuoširdūs?

Jei esame realistai, turime pripažinti, kad joks aukščiau išvardintas argumentas neįtikina pakankamai. Gyvendamas kukliai atrandi tai, kad susivaldymas yra gėris ir kad esmė nėra absurdišku būdu vaikams primesti nepakeliamus sunkumus, bet juos paruošti gyvenimui. Susivaldymas nėra tiesiog gyvenimo būdas, kurį žmogus pats sau pasirenka ir negali niekam jo primesti. Tai yra dorybė, būtina tam, kad įvestume šiek tiek tvarkos į vidinį chaosą, kuris dėl gimtosios nuodėmės egzistuoja žmogaus prigimtyje.

Todėl kiekvienas žmogus turi stengtis pasiekti šią dorybę, jei trokšta būti

sau viešpačiu. Be abejonės, ugdant vien gero pavyzdžio nepakanka. Reikia mokėti paaiškinti bei mokėti reikalauti iš vaikų tomis aplinkybėmis, kai vaikai gali treniruotis dorybėje. Taip pat reikia turėti – su Dievo pagalba – gebėjimą priešintis atitinkamu metu vaikų įnoriams, kylantiems iš bundančių troškimų bei aplinkos dirgiklių.

Laisvė ir saikingumas

Be to, saikingumo ugdymas žengia koja kojon su laisvės ugdymu. Tai yra dvi skirtingos sritys, nors neatskiriamos viena nuo kitos pirmiausia todėl, kad laisvė persmelkia visą asmenį ir yra visų ugdymo darbų pagrindas. Ugdymas turi padaryti žmogų įgalų priiminėti tinkamus sprendimus kuriant savo gyvenimą.

Tėvai, kurie taip labai saugo savo vaikus, jog net jų troškimus pakeičia savais bei kontroliuoja kiekvieną jų

veiksmą, neugdo vaikų. Taip pat autoritarinis stilius, nepaliekantis vietos asmenybės augimui bei asmeninių nuomonių susidarymui, nėra ugdymas. Abiem atvejais ugdymo rezultatas yra mūsų pačių atspindys arba žmogaus be raiškos karikatūra.

Reikia, kad vaikai, atitinkamai pagal jų amžių gebėtų priiminėti sprendimus ir matyti savo veiksmų padarinius. Tam, kad vaikai priimtų teisingus sprendimus, ar koreguotų neteisingus, jie turi jausti tėvų arba kitų juos ugdančių asmenų paramą.

Šv. Josemaría pasakodavo įvykį iš vaikystės, kuris puikiai tai atvaizduoja: jo tėvai nepasiduodavo jo užgaidoms. Ir kai nenorėdavo valgyti jam nepatikusio patiekalo, jo mama su tuo sutikdavo, tačiau neduodavo valgyti nieko kito. Tai tęsėsi tol, kol vieną kartą sviedė lėkštę į sieną... Jo tėvai kelis

mėnesius paliko nevalę dėmių, kad jis savo akimis galėtų matyti savo poelgių padarinius.[13]

Šv. Josemaríos tėvų elgesys rodo kaip apjungti pagarbą vaiko laisvei kartu su kantrumu tveriant vaikiškus kaprizus. Be abejo, elgesys turi atitikti situaciją. Ugdyme nėra apibrėžtų sprendimų. Laikomės nuomonės, kad ieškome vaikui to, kas geriausia. O iš savo patirties žinome, kas yra gera ir ką vaikas turi mokėti mylėti, o kas galėtų jam pakenkti. Turime atsiminti, kad visuomet būtina laikytis ir reikalauti laisvės principo. Yra geriau, kad vaikas kartas nuo karto paklaidžiotų, negu, kad jam nuolatos primestume savo nuomonę. Ypač kai ją vaikai mato kaip neprotingą ar ypatingai keistuolišką.

Šis mažas juokas apie sudaužytą lėkštę padeda mums priartėti prie srities, nuo kurios prasideda

saikingumo ugdymas: tai valgymas. Viskas, ko imamės vardan gero elgesio skatinimo, savęs valdymas bei saikas prie stalo padeda siekti saikingumo dorybę.

Be abejo, kiekviename vaiko raidos etape yra sunkumų, prie kurių reikia priderinti ugdymo darbą. Pavyzdžiui, lytinės brandos metu (panašiai kaip ir vaikystėje) reikia atkreipti dėmesį ypač į mūsų vaikų santykius su kitais. Nors kiekviename amžiuje yra įmanoma naudoti pagalbinius argumentus renkantis tam tikrą gyvenimo būdą.

Susivaldymo valgio metu galima sąlyginai nesunkiai reikalauti iš mažų vaikų. Kartu tėvai savo vaikams duoda gyvenimo kelionei stiprią valią ir gebėjimą viešpatauti sau, kurie, be abejo, pravers, kuomet brendimo metu vaikai susidurs su aplinkybėmis, versiančiomis savo išgalių ribose laikytis saikingumo.

Įvairus maisto racionas, nenusileidimas vaikų užgaidoms ar troškimams, skatinimas valgyti tai, kas jiems nėra labai skanu arba tai, ką patys įsidėjo į lėkštę, mokymas naudotis stalo įrankiais ar pradėti valgyti tik tuomet, kai visi atsisėda prie stalo – tai yra konkrečios priemonės sustiprinančios vaiko valią. Papildomai veikia ir šeimyninė atmosfera bei tai, kad tėvai drąsiai stengiasi remti saikingumo troškimą. Tada vaikai mokosi natūraliai, be papildomų „procedūrų“.

Vaikai priima kaip kažką natūraliausio pasaulyje tai, kai likęs nuo valgio maistas nėra išmetamas, tačiau surenkamas ir perdirbamas į kitą patiekalą; kuomet tėvai neužkandžiauja tarp valgių arba ragaudami skanų desertą pirmiau vaišina kitus. Atitinkamu metu jie galės paaiškinti, kodėl vaikai turi taip elgtis. Galima remtis sveikos mitybos principais arba paaiškinti, kaip gražu

yra būti dosniam ir tokiu būdu rodyti meilę broliams ir sesėms. Arba kad tai yra būdas kaip aukoti mažas aukas Jėzui. Vaikams tai yra labiau suprantami motyvai, negu galime manyti.

J. M. Martín ir J. de la Vega

[1] Pagal *Katalikų Bažnyčios Katekizmas*, Nr. 1809.

[2] Žr. šv. Tomas Akvinietis, *Teologijos suma II-II*, klausimas 141, aa. 4, 6 bei *Teologijos suma I*, klausimas 76, a. 5.

[3] Žr. *Mt* 5, 3–11.

[4] *Rom* 7,19.

[5] Šv. Josemaría, *Kelias*, Nr. 5.

[6] San Josemaría, Autógrafo, en P. Rodríguez (ed.), *Camino. Edición*

crítico-histórica, Rialp, Madrid 20043, p. 221.

[7] *Ten pat*, p. 221.

[8] žr. *Mt* 6,21.

[9] Šv. Josemaría, *Dievo bičiuliai*, Nr. 84.

[10] *Ef* 4, 19.

[11] Šv. Augustinas, *De civitate Dei*, Nr. 19 ir 13.

[12] Šv. Josemaría, Susitikimas mokykloje Castelldaure (Barselona) 1972 m. lapkričio 28 d. Žr. <https://www.es.josemariaescriva.info/articulo/la-educacion-de-los-hijos>.

[13] Žr. A. Vázquez de Prada, *El Fundador del Opus Dei (I)*, Rialp, Madrid 1997, p. 33.

pdf | document generated
automatically from [https://
dev.opusdei.org/lt-lt/article/ugdyti-
saikingume-ir-susivaldyme-i/](https://dev.opusdei.org/lt-lt/article/ugdyti-saikingume-ir-susivaldyme-i/)
(2025-08-05)